

MOČ, POLITIKA IN DRŽAVA*

2 OBLIKI MOČI

* Oblast (avtoriteta) - je oblika moči, ki je sprejeta kot legitimna, in jo zato tudi ubogamo.

* prisila- je oblika moči, ki je tisti, ki so podrejeni ne štejejo za legitimno

IDEALNI TIPI OBLASTI

Weber poudari, da se oblast v resnici nikoli

popolnoma ne prilega kateremu koli izmed njegovih treh tipov.

Karizmatična: izhaja iz predanosti, ki jo čutijo podrejeni do voditelja, za katerega verjamejo, da ima izjemne lastnosti (nadnaravne), v primerjavi z navadnimi smrtniki

Tradicionalna: sloni na prepričanju v »pravilnost«
vzpostavljenih običajev in tradicij.

Oblastniki zapovedujejo na podlagi tradicionalnega statusa, ki so ga podedovali

Racionalno-legalna oblast: temelji na sprejemanju niza neosebni pravil. Tisti, ki imajo oblast izdajajo ukaze, ki jih ljudje ubogajo, ker sprejemajo pravne okvirje, ki podpirajo oblast

LUKES – RADIKALNI POGLED NA MOČ

Lukes sklepa, da ima moč tri dimenzije:

a) **Odločanje** - različni posamezniki ali skupine izražajo različne politične izbire ter vplivajo na odločanje o različnih vprašanjih.

b) **Neodločanje** - moč lahko uporabimo, da preprečimo razpravo ali sprejemanje odločitev o določenih vprašanjih.

c) **Oblikovanje želja** – moč lahko izvršujemo z oblikovanjem želja, manipuliranjem z voljo in željami družbenih skupin. Družbeno skupino lahko prepričamo, da sprejme ali si celo želi položaj, ki je zanjo škodljiv.

definicija moči:

Sklepa pa tudi, da moč uporabljamo nad tistimi, ki jim njena uporaba škoduje, ne glede na to, ali se zavedajo da jim škoduje, ali ne.

WEBER – DRŽAVA

* Državo opredeli kot človeško skupnost, ki si

(uspešno) lasti monopol nad legitimno uporabo fizične sile na danem ozemlju.

- NACIONALNE DRŽAVE: si lastijo ozemlja na vsakem delčku sveta

- BREZDRŽAVNE, PREPROSTE DRUŽBE (AKEFALNE ALI BREZ VODSTVA): ni vlada ali druge institucije, ki bi terjala monopol nad legitimno uporabo sile in ni osnovana na jasno določenem ozemlju

- FEVDALNA DRŽAVA

- MODERNA DRŽAVA

MOČ – FUNKCIONALISTIČNI POGLED

* Weber :

1. Tisti, ki imajo moč jo imajo na račun drugih. Obstaja stalna količina moči in če jo torej nekateri imajo, je drugi nimajo. Ta pogled poznamo včasih kot koncept konstantne vsote moči

2. nosilci moči jo uporabljajo v prid lastnim interesom

SESTAVNI DELI DRŽAVE:

Za državo lahko rečemo, da sestoji iz politične oblasti ali zakonodaje, ki sprejema zakone; birokracije oz. javne uprave, ki izvršuje vladne odločitve; policije, ki je odgovorna za uveljavljanje zakonov; in oboroženih sil, katerih naloga je zaščita države pred zunanjimi grožnjami.

PARSONS – KONCEPT VARIABILNE VSOTE MOČI

Moč razume kot nekaj, kar ima družba kot celota. Kot taka je moč posplošen pripomoček ali resurs v družbi. V tem smislu merimo obseg moči v družbi s stopnjo, do katere so uresničeni kolektivni cilji. Čim večja je torej učinkovitost družbenega sistema v doseganju ciljev, ki so jih opredelili člani, tem več moči obstaja v družbi. Ta pogled je včasih poznan kot koncept variabilne vsote moči, saj moč v družbi ni obravnavana kot stalna ali konstantna.

Variabilna je v smislu, da lahko narašča ali upada.

KLASIČNI PLURALIZEM

Pluralizem je teorija, ki naj bi pojasnjevala naravo in porazdelitev moči v Z demokratičnih družbah. Klasični pluralizem **soglaša** s Parsonsom, da moč izhaja iz celote prebivalstva:

- država in vlada v Z družbah deluje v interesu vseh in v skladu z željami članov družbe
- politične sisteme držav (ZDA, VB, F) imajo za najbolj učinkovit način na katerega lahko prebivalstvo izvršuje moč in vodi državo
- izvajanje moči preko družbe je legitimno, saj velja, da temelji na strinjanju in sodelovanju prebivalstva

razhajanje z Parsonsom:

- **NARAVA MOČI: menijo, da obstaja konstantna oblika moči, ki je porazdeljena med prebivalstvo v družbi**
- **DELNI INTERESI:** ne strinjajo se, da obstaja vseobsežni vrednotni konsenz. Ne strinjajo se, da imajo člani družbe skupne interese in vrednote v odnosu, do vsakega vprašanja
- **DRŽAVA:** zavračajo obstoj popolnega vrednotnega konsenza. Zaradi različnih interesov politični voditelji ne morejo pri sprejemanju odločitev odražati interesa vseh članov družbe. Država kot »poštenu«
posrednik.

POLITIČNA STRANKA:

- Je vsaka organizacija, ki imenuje kandidate za volitve v zakonodajno delo
- Lipset: demokracija - opredeli jo kot politični sistem, ki ponuja redne zakonske možnosti za zamenjavo vladajočih funkcionarjev, in družbeni mehanizem, ki dopušča največjemu možnemu delu prebivalstva, da vpliva na pomembnejše odločitve z izbiranjem med tistimi, ki se potegujejo za politične funkcije.

INTERESNE SKUPINE

Skušajo vplivati na politične stranke in državne organe

1. **zaščitene skupine:** varujejo interese posameznega dela družbe: sindikate
2. **podporen skupine:** ne varujejo interesov posamezne skupine, temveč podpirajo posamezno zadevo
3. članstvo v podpornih skupinah je večje, pogoj le pripadnost njihovi stvari
4. članstvo v zaščiteni skupinah omejeno na posameznike s posebnim statusom

vplivajo na oblikovanje in prilagajanje programov z pritiskom, so organizirane zunaj političnega sistema

NAČINI IZVAJANJA PRITISKA INTERESNIH SKUPIN

- z denarnimi prispevki političnim strankam
- z nezakonitimi plačili izvoljenim predstavnikom in državnim funkcionarjem (podkupnina)
- z vplivom na javno mnenje
- z različnimi oblikami državljanske neposlušnosti
- z zagotavljanjem strokovnega znanja

MARSH PLURALIZEM ELIT

- pluralizem elit kot vrsta novejših poskusov pojasnjevanja porazdelitve moči v delovanju države.
- teorije podobne klasičnemu pluralizmu:
  1. da zahodne družbe razumejo kot v osnovi demokratične;
  2. vladanje obravnavajo kot proces sklepanja kompromisov;
  3. dokazujejo, da je moč široko razpršena.

A se ne strinjajo, da:

- imajo vsi člani družbe natančno enako količino moči;
- ne osredotočajo se izključno na prvi vidik moči
- elite ter voditelje skupin obravnavajo kot glavne udeležence v odločanju

KLASIČNA TEORIJA ELIT

- to teorijo sta razvila italijanska sociologa Vilfredo Pareto in Gaetano Mosca. Oba sta menila, da je vladavina elit neizogibna. Temelj vladavine elit so izredne osebne lastnosti tistih, ki tvorijo elite. Pareto je menil, da so elite bolj zvite ali inteligentne, Mosca pa, da imajo večjo organizacijsko sposobnost. Po mnenju obeh, moč elit ne temelji le na osebnostnih lastnostih njenih članov, temveč tudi na njeni notranji organiziranosti. Elita sprejema glavne odločitve, ki vplivajo na družbo. Elita v veliki meri nadzira in manipulira z množico prebivalstva, ki pasivno sprejema propagando, ki opravičuje vladavino elite.

MILLS – ELITA MOČI

- zavrnil je pogled, da imajo člani elite izredne lastnosti ali psihološke značilnosti, po katerih se razlikujejo od ostale populacije. Sklepa, da je struktura institucij takšna, da imajo tisti na vrhu institucionalne hierarhije v veliki meri monopol nad močjo. Določene institucije zasedajo ključne osrednje položaje v družbi in elita vključuje tiste, ki imajo >>oblastne položaje<< v teh institucijah.
- Razlikoval je 3 ključne institucije: pomembnejše korporacije, vojsko ter zvezno oblast. Tisti, ki zasedajo oblastne položaje v teh institucijah, oblikujejo 3 elite, a so interesi in dejavnosti teh elit dovolj podobni in medsebojno povezani, da oblikujejo eno samo vladajočo skupino, elito moči. Elita moči vključuje sovpadanje ekonomske, vojaške in politične moči.

MARKSOVO RAZUMEVANJE MOČI IN DRŽAVE

- Po Marxu je moč osredotočena v rokah tistih, ki imajo ekonomski nadzor nad družbo. S tega vidika je vir moči v ekonomski bazi. V vseh stratificiranih družbah ima proizvajalna sredstva vlasti in pod nadzorom vladajoči razred. Ta odnos do proizvodnih sredstev zagotavlja podlago njegove vladavine. Iz tega zato sledi, da je prenos lastnine proizvodnih sredstev na skupnost edini način za vrnitev oblasti ljudstvu.
- V komunistični družbi bi bila moč enakopravno porazdeljena med celotno prebivalstvo, saj bi nihče ne imel večje ekonomske moči kot kateri koli drug posameznik.
- Vladajoči razred v kapitalistični družbi uporablja svojo moč za izkoriščanje podrejenega razreda.
- Z marksističnega vidika uporabo moči za izkoriščanje drugih označujemo kot prisilo. Ta velja za nelegitimno obliko moči, saj prisili podrejeni razred, da se ukloni položaju, ki je v nasprotju z njegovimi interesi. Če podrejeni razred sprejme moč vladajočega razreda kot legitimno, je to znak lažne razredne zavesti.

MILIBAND – INSTRUMENTALISTIČNI POGLED NA KAPITAL. DRŽAVO

- Miliband se strinja z M in E, ko meni, da moč izhaja iz premoženja. Zavrača pluralistično stališče, da dajejo enake politične pravice v >> demokracijah<< vsakemu članu populacije enako moč. O politični enakosti govori kot o enem največjih mitov in trdi, da je resnična politična enakost nemogoča. Miliband sprejema običajno definicijo države in meni, da sestoji iz institucij, kot so policija, sodstvo, vojska, lokalna oblast, osrednja vlada, uprava ali birokracija in parlamentarna zbornica. Meni, da moč uveljavlja prek teh institucij in da jo uveljavlja v interesu vladajočega razreda.

POULANTZAS – DRŽAVA

- Milibandov pogled na moč in ponudi alternativno razlago z marksističnega vidika. Strukturalistični pristop poudarja pomen družbene strukture in minimizira pomen dejanj posameznikov v družbi. Poulantzas opisuje državo kot povezovalni dejavnik družbene formacije; tj. država je življenjskega pomena za vzdrževanje stabilnosti kapitalističnega sistema.

GRAMSCI – DELITEV DRUŽBENE NADSTAVBE

- družbeno nadstavbo deli na dva dela:
  - politično družbo (se ukvarja z uporabo sile s pomočjo vojske, policije, pravnega sistema, da bi zatirala elemente med prebivalstvom)
  - civilno družbo (sestoji iz tistih institucij, ki jih običajno obravnavamo kot zasebne, posebno cerkve, sindikatov, množičnih občil in političnih strank).

HEGEMONIJA

če vladajočemu razredu uspe svoje brez uporabe sile, s prepričevanjem prebivalstva, da sprejme politične in moralne vrednote vladajočega razreda, da sprejme politične in moralne vrednote v.r. država lahko ostane hegemonka le, če je pripravljena na kompromise in upoštevanje zahtev izkoriščanih razredov in zaradi tega ne more biti

hegemonija nikoli popolna.

DVOJNA ZAVEST

Gramsci meni, da imajo posamezniki dvojno zavest, saj nekatere ideje izhajajo iz nadzora vladajočega razreda nad civilno družbo, del prepričanj pa je posledica njihovih lastnih aktivnosti in izkušenj

AVTONIMIJA DRŽAV OD DRUŽBE

po Nordlingerju so teorije moči osredotočene bodisi na družbo bodisi na državo. Država deluje neodvisno ali avtonomno, da bi spremenila družbo; takšno delovanje Nordlinger opisuje kot na državo osredotočen pristop v teoriji moči.

DRŽAVNA AVTONOMIJA PRVEGA TIPA

pojavi se, ko ima država drugačne želje kot pomembnejše skupine v družbi in uresničuje zaželeno politiko kljub pritiskom, da naj ne ravna tako.

Načini razširitve avtonomije:

1. uporaba zaprtih sistemov odločanja
2. uporaba podeljevanja časti
3. grožnja s spremembo določenih politik na način, ki bi škodoval interesom nasprotnika
4. uporaba državnih sredstev nasproti sredstvom, ki jih uporablja nasprotnik
5. dejanja in izjave, ki povzročajo nezaupanje med različnimi skupinami nasprotnikov

DRŽAVNA AVTONOMIJA DRUGEGA TIPA

se pojavlja, ko zmora država prepričati nasprotnike svojih politik, da se premislijo in podprejo vlado.

DRŽAVNA AVTONOMIJA TRETJEGA TIPA

Se pojavlja, ko država sledi politikam, ki jih javnost in močne interesne skupine v družbi podpirajo ali jim vsaj ne nasprotujejo.

SKOCPOL – RAZUMEVANJE DRŽAVE

po njenem mnenju imajo lahko države precejšnjo avtonomijo kot akterji in potencialno zmožnost, da dosežejo svoje politične cilje. Ti cilji niso le odraz zahtev ali interesov družbenih skupin, razredov ali družbe, saj imajo lahko države lastne cilje. Skocpolova meni, da je eden glavnih ciljev držav in njihovih delov povečanje lastne moči.

MANN- VIRI DRUŽBENE MOČI

- Strinja se, da je država lahko neodvisen vir moči, pri čemer sklepa, da je politična moč prav tako pomembna kot ideološka, vojaška in ekonomska moč
- Trdi, da teorij o porazdelitvi moči ne moremo omejevati na preučevanje porazdelitve moči v drugih državah

□ **OMREŽJA IN VRSTE MOČI:**

- moč obravnava kot zmožnost zasledovanja in doseganja ciljev z obvladovanjem okolja
- 2 obliki moči:**
- distribucijska moč je moč nad drugimi, sposobnost posameznikov, da pridobijo druge za pomoč pri doseganju lastnih ciljev

- kolektivno moč uporabljajo družbene skupine, ena družbena skupina jo lahko izvršuje nad drugo

2 glavna načina kako je mogoče uporabljati moč:

- ekstenzivna moč je zmožnost organiziranja velikega števila ljudi na obsežnih območjih, da bi jih vključili v minimalno trajno sodelovanje

- intenzivna moč je zmožnost trdnega razpolaganja z visoko stopnjo mobilnosti ali predanosti privržencev

razlike med oblastno in razpršeno močjo

oblastno uporabljamo, ko izdajamo navodila in jih tisti, ki so jim namenjena, morajo ubogati.

Razpršena pomeni odnose moči, vendar takšne, ki delujejo brez izdajanja ukazov

VIRI DRUŽBENE MOČI:

Moč ima lahko 4 vire:

Ekonomski- ekonomska moč pomembna, vendar ji ne pripisuje primarne vloge

Ideološki- ideološka moč pomeni moč nad idejami, verovanji

Politični – politična moč zahteva aktivnosti držav

Vojaški – vojaška moč zahteva uporabo fizične sile

Mann trdi, da je lahko vsak vir moči neodvisen od drugega

LINCOLN – DEMOKRACIJA

demokracijo opredeli kot vladavino ljudstva, ki jo izvaja ljudstvu in služi ljudstvu.

DRUŽBENA IN INDUSTRIJSKA DEMOKRACIJA

Družbena demokracija: ljudje bi neposredno sodelovali v vodenju svojih lokalnih skupnosti

Industrijska demokracija: delavci bi neposredno sodelovali v upravljanju svojih podjetij

DEMOKRACIJA IN DRUŽBENA NEENAKOST:

Demokracijo obravnavamo kot sistem, kjer ima vsak posameznik enake možnosti, da sodeluje v političnem procesu in ima enako besedo pri vodenju družbe.

Široka družbena neenakost v vseh družbah preprečuje to obliko družbene enakosti.

Rešitve: Močnim skupinam preprečiti organiziranje za zaščito in razvijanje njihovih interesov.

V prizadevanju za politično enakost so komunistične države zamenjale demokracijo z diktaturo proletariata.